

**Malíř, Jiří; Marek, Pavel a kol.: Politické strany I. 1861 –
1938. Politické strany II. 1938 – 2004. Vývoj politických
stran a hnutí v českých zemích a Československu.
Brno: Nakladatelství Doplněk, 2005, 1030-1826 stran, ISBN:
80-7239-179-8**

Tomáš Hudeček, Anna Matušková¹

Vydání publikace, která dokumentuje a analyzuje vývoj politických stran v českých zemích a Československu od roku 1861 až do roku 2004, lze bez pochyb považovat za úctyhodný a svým rozsahem v českém prostředí doposud nevídaný počín. Editoři Jiří Malíř a Pavel Marek a rozsáhlý kolektiv dalších 40 spoluautorů z vysokoškolských i akademických pracovišť stáli před nesnadným úkolem, jakým způsobem této výzvě čelit. Vzniknuvší dvoudílnou publikaci, která navazuje na sborník P. Marka: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861 – 1998, jež byl výstupem vnitřního grantového úkolu Univerzity Palackého, však nelze považovat za aktualizované vydání zmiňovaného díla z roku 2000. Jedná se o kvalitativně i kvantitativně odlišný počín v mnoha směrech.

Celé dvousvazkové dílo je rozděleno do šesti částí na základě jednotlivých mezníků ve vývoji české státnosti: Politické strany v letech 1861 – 1918 a 1918 – 1938 (I. Díl), Politické strany v letech 1938 – 1945, 1945 – 1948, 1948 – 1989 a 1989 – 2004 (II. Díl). Publikace je koncipována jako sborník studií, které popisují a analyzují politické strany na základě mnoha kritérií – vznik (obnovení či transformace) strany, její program, vnitřní organizace strany a její organizační výstavba, satelitní (přidružené, náborové) organizace napojené na stranu, tisk strany, vnitrostranické poměry, zapojení strany do politického systému a zhodnocení významu strany.

Cílem knihy bylo poskytnout základní přehled o vývoji českého stranictví, zachytit historický vývoj jednotlivých politických formací na našem území a současně provést syntézu

¹ Tomáš Hudeček je studentem magisterského programu na Katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity a magisterského programu na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Poštovní adresa: Katedra politologie, FSS MU, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: hudecek@fss.muni.cz. Anna Matušková je studentkou doktorského programu na Katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Poštovní adresa: Katedra politologie, FSS MU, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: amatuskova@gmail.com.

nových poznatků. Tento záměr se editorům podařilo naplnit. Pravdou je, že ne všechny kapitoly jsou zpracovány na stejné úrovni, což může být způsobeno například nedostatkem relevantních informačních zdrojů, přípravných studií a analýz některých politických stran (například v případě politických stran menšin žijících na území bývalého Československa). Dvojice editorů a jimi vybraný kolektiv je však výmluvnou zárukou kvality a odbornosti. Politické strany 1861 – 2004 se díky svému rozsahu stanou bezpochyby nezbytnou příručkou při studiu politického stranictví na našem území a stálíci seznamů literatury všech studií na dané téma.

Vzhledem k faktu, že se jedná o soubor 77 textů od 42 autorů, přičemž každý jednotlivý text by bylo možné opatřit samostatnou recenzí, zaměříme se dále pouze na formální a koncepční záležitosti. I zde se však jedná spíše o drobnosti, které ve svém souhrnu nemohou být přílišnou vadou na kráse výslednému celku. A s trochou nadsázky by tyto výtky bylo možné označit za hnidopišství.

Jako nejproblematictější momenty lze bezpochyby označit seznamy pramenů a literatury za kapitolami a absenci poznámkového aparátu. Editoři vedeni motivací poskytnout informace o novější literatuře mapující vývoj politického stranictví zvolili poněkud nestandardní způsob řazení literatury v závěru jednotlivých kapitol. Ta je pak řazena podle roku vydání, nikoli „klasicky“ v abecedním pořádku. Je otázkou, zda je zvolený způsob, který lze považovat za opodstatněný v případě pramenů (archivních a tištěných), skutečně přehlednější. Ve chvíli, kdy se chcete dopátrat některého citovaného díla, stávají se jednotlivé seznamy literatury noční můrou. Také proto, že za jmény autorů citovaných v textech nejsou uváděna data vydání. Ve snaze zpřehlednit samostatný text pak bylo upuštěno od poznámkového aparátu, poznámek pod čarou. Je diskutabilní, zda tímto neutrpěla kvalita některých textů. Například v kapitole 58. Systém politických stran v letech 1989 – 2004 autoři absenci poznámkového aparátu „vyřešili“ závorkami. Způsobem řazení literatury a odmítnutím poznámek pod čarou se celá publikace naplno přihlásila k odkazu výše zmiňovaného sborníku a daleko více připomíná vysokoškolská skripta, než soubor vědeckých studií.

Poněkud problematičtější se jeví také forma zpracování některých kapitol. Editoři v úvodu upozorňují, že vzhledem k dostupnosti materiálů a současnému stavu poznání nebylo vždy možné dodržet rigorózní schéma. Například kapitola 8. Český anarchismus má zcela jinou strukturu. Stejně tak kapitoly 10. a 11., které se věnují stejné problematice vzniku a vývoje pokrokařského hnutí v Čechách (10) a na Moravě (11), jsou co do struktury zcela odlišné. V kapitolách 15. a 17., zabývajícími se stranami českého živnostnictva a polskými politickými stranami, ale chybí závěrečné zhodnocení, což nelze omluvit ani jedním z předestřených faktorů.

Naopak kapitola 20. Republikánská strana je nově doplněna o subkapitulu, která jinde chybí, a to Mezinárodní aktivity (str. 586). V kapitole 18. pojednávající o Slovenské národní straně se pak nabízí otázka, zda-li před rokem 1918 na Slovensku existovala pouze tato strana, a pokud ne, na základě jakých kritérií byla zařazena. Určité rozpaky vyvolává zařazení České strany lidové za kapitolu 23., která se věnuje českému fašismu. Způsob řazení kapitol není v úvodu nijak vysvětlen a nutí tak k zamyšlení.

Zvláštností *sui generis*, alespoň z pohledu formy, jsou kapitola 45. Politický systém v letech 1945 – 1948 a kapitola 51. Politický systém v letech 1948 – 1989. Pomineme-li fakt, že se obě zmiňované kapitoly vymykají především názvem, jeví se zejména kapitola 45. vzhledem k zásadnímu významu, který poválečné období mělo na následný vývoj nejen stranickopolitického spektra, jako poněkud minimalistická. V části, která analyzuje politický systém v letech 1948 – 1989 a která je uvedena kapitolou 51., jsou reflektována tři období – vývoj po únoru 1948, nástup reformního hnutí a politický systém po roce 1968 do roku 1989. Čtenář pak očekává, že následující kapitoly budou mít obdobnou strukturu, ne vždy tomu tak je. Kapitoly 53. Československá strana socialistická a 54. Československá strana lidová se soustředí na vnitřní organizaci a vnitrostranické poměry před a po roce 1968.

Závěrečná část knihy, mapující období v letech 1989 až 2004, byla více méně zpracována Katedrou politologie FSS MU a jeví se jako konzistentní, alespoň co se týče struktury.

Samostatným bodem k zamyšlení je nejednotná metodologie tabulek v následujících kapitolách: 1. Systém politických stran v českých zemích do roku 1918; 19. Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918 – 1938; 58. Systém politických stran v letech 1989 – 2004. Zatímco tabulka v kapitole 1. (Výsledky 1. kola voleb do poslanecké sněmovny říšské rady roku 1907 a roku 1911) osvětluje počet získaných hlasů ve volbách, tabulka v kapitole 19. (Přehled volebních výsledků nejvýznamnějších stran ve volbách do Poslanecké Sněmovny Národního Shromáždění Republiky československé) přidává přepočtené získaných hlasů na procenta, tabulky v kapitole 58. (Výsledky voleb do Federálního shromáždění, České národní rady, Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu ČR) přidávají navíc počty mandátů pro jednotlivé politické strany. O explikační síle tabulek v kapitolách 1. a 19. lze podle našeho názoru pochybovat. Otázkou také je, proč v kapitole 19. chybí výsledky voleb do Senátu a proč dále chybí výsledky voleb do Ústavodárnyho Národního shromáždění (1946) a Národního shromáždění (1948).

I přes uvedené výhrady je dílo editorů Malíře a Marka ve všech ohledech pozoruhodné a mimořádně přínosné. Jde o ojedinělý počín, který bude mít velký význam pro další výzkum, studium a analýzu politických stran a hnutí v českých zemích, Československu, České republice i

na Slovensku. Snad jen na závěr je nutné ještě zmínit, že by se podobné dílo hodilo i ve formě cd-romu, kde by bylo vyhledávání informací o jednotlivých stranách či politicích jednodušší.